

Szovjetunió: a modern könyvtárvezetés szervezési problémái

Az állandóan változó külső körülmények egyre új követelményeket állítanak a könyvtár elé. Ez maga után vonja azt, hogy a könyvtári vezetésnek is kellő tudományos megalapozottsággal kell viszonyulnia az új feltételekhez.

Maga a vezetési funkció az alábbi elemekből tevődik össze:

- a célkitűzések és feladatok meghatározása;
- a szervezeti felépítés kialakítása;
- munkaszervezés;
- az eredmények értékelése, rögzítés és ellenőrzés.

Az *Össz-Szövetségi Idegennyelvű Könyvtár (Vsesoúznáá gosudarstvennáá biblioteka inostrannoj literatury, VGBIL)* vonatkozásában ezek a vezetési funkciók a következőképpen valósulnak meg.

A *célok pontos kitűzését* mindig alapos mennyiségi és minőségi állományelemzés előzi meg, mely a VGBIL-en kívül kiterjed annak felmérésére is, hogy milyen a főváros ellátottsága idegennyelvű irodalommal. E felmérések alapján készül el a VGBIL gyűjtőkörének további fejlesztési változata, amely pontosan meghatározza a könyvtár állománygyarapításának irányvonalát az idegennyelvű és szovjet könyvek vonatkozásában.

A *szervezeti felépítés* is a célkitűzéseknek megfelelően módosul, ha kell, új egységek jönnek létre, a régiéknél egyesek feladata módosul, másoké változatlan marad. A könyvtár fő feladatköre e változások közepette azért lényegében változatlan marad. Működését jelenleg egy általános terv és egy operatív terv határozza meg. Az egyes részlegek munkáját az igazgatóhelyettesek koordinálják. Minden szinten kidolgozták a munkaköri leírásokat.

A *tudományos munkaszervezés* alapja az, hogy mindenütt bizonyos normák álljanak a rendelkezésre. Mint ismeretes, országos szinten nincs ilyenfajta szabvány. A VGBIL ezért átmeneti érvényű, munkateljesítményre vonatkozó szabványt léptetett életbe, és a munka értékelése közben ennek irányszámaiból indul ki. A könyvtár munkájának eredményessége sokban az ügyes pénzügyi és gazdasági tervezésnek köszönhető.

A könyvtárvezetés számára az „első parancs” az, hogy meghatározza a könyvtári tevékenység optimális irányzatait. A gépesítésnek együtt kell járnia a szervezeti felépítés javításával. A VGBIL működésének új irányvonalát határozta meg az intézmény új szervezeti felépítésének kialakulását is. Eközben számos, elméletileg és gyakorlatilag már kipróbált elvet vettek igénybe. Igen lényeges, hogy minden szervezeti egység vonatkozásában a jogok és a kötelességek „egységes szövegezést” kapjanak.

A vezetésben igen nagy szerepet játszanak az ún. nem-formális tényezők, azaz az intézmény tevékenységé-

nek szociológiai és pszichológiai szempontjai. Kiemelkedően fontos az emberekkel való bábni tudás. A képzés és továbbképzés is mindkét fél kölcsönös megalapozása mellett kell hogy végbemenjen. A munkatársak viselkedésének motivációja „kincs” a vezetés kezében. A VGBIL ezért komplex tervet dolgozott ki a társadalmi fejlődés regisztrálása és elősegítése vonatkozásában is.

Az *ellenőrzés és a teljesítmények rögzítése* terén minden egység a lehető legnagyobb önállósággal rendelkezik.

A gépesítés és az automatizálás közben más eszközök és módszerek alkalmazását sem szabad kizárni. Nem szabad továbbá elkerülni az olyan megoldások tanulmányozását sem, amelyeket más intézményekben már kipróbáltak.

A VGBIL kétszeresére növelte teljesítményét az új munkamódszerek bevezetésével. Természetesen, a továbbiakban is állandóan törekedni kell a vezetés színvonalának javítására, ami összhangban áll a társadalom szabta igényekkel.

/GVISHIANI, L.: Organizational problems of modern library management = Libri, 31. köt., 2. sz. 1981. p. 108–120./

(Pröhle Éva)

A csehszlovák tudományos, műszaki és gazdasági információs rendszer eredményei és perspektívái

A csehszlovák kormány az 1977-es határozatában az alábbiakban szabta meg a rendszer célját: olyan információk céltudatos és rendszeres gyűjtése, feldolgozása és terjesztése, amelyek áttekintést adnak a tudomány és a technika világszintű állásáról és a tudományos–műszaki fejlesztés elért színvonaláról; ezen információk feldolgozása és terjesztése az irányító és döntést hozó szervek, illetve a tudományos, kutató, fejlesztő, tervező és termelő szervezetek részére.

A tudományos, műszaki és gazdasági információs rendszer felépítése szerves egészet alkot. Három fő összetevője van: az ágazati, a szakmai és a speciális információs rendszerek. Ezekben összesen 12 milliós információs tétel található (géppel olvasható formában). Évi növekedésük 1 milliós nagyságrendű. E hatalmas információmennyiségnek 90%-át az UVTEI-ben (Ústředí vědeckých technických a ekonomických informací – Tudományos Műszaki és Gazdasági Tájékoztatási Központ) dolgozzák fel, korszerű számítástechnikai berendezések és a saját fejlesztésű egységesített szoftver (Unifikovaný Softwarový Systém, USS) segítségével.

Csehszlovákia számottevő partnerként vett részt a KGST-tagországok Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszerének megteremtésében. Az ebben való aktív közreműködését tanúsítja az a tény is, hogy az ágazati információs rendszerek közül négyben látja el a vezető szerv funkcióját.

A csehszlovák és a szovjet információs rendszer integrálásának programja, amelyet mint a sokoldalú együttműködés hatékonyságát növelő formát határoztak meg, jelenleg több, mint 20 hosszútávú intézményi megállapodást tartalmaz.

1981 az ország népgazdaságában a tökéletesített irányítási és tervezési rendszerre való áttérés első éve volt. A vállalatok és az intézmények valamennyi tevékenységében alapkritériummá váltak a minőségi mutatók, amelyeknek egyaránt kifejezésre kell jutniuk a rentabilitás, a nyereség, a ráfordítási költségek, a műszaki színvonal és az árak alakulásában. Jelentősen nő az önköltséges gazdálkodás szerepe. Új helyzetek, új feltételek alakulnak ki a kutatás, a műszaki fejlesztés és az együttműködés hozta eredmények alkalmazásához. Sokkal nagyobb szerepet kell hogy kapjanak döntések megalapozásában az irányítási és műszaki-gazdasági információk. A korábbi gyakorlattal szemben a fő hangsúlyt a faktográfiai adatbázisok kiépítésére, valamint az analízis-szintetizáló tanulmányok, a műszaki-gazdasági mutatók „divatba hozására” kell fektetni. A műszaki-gazdasági mutatók előállításában lezárult a manuális korszak; a továbbiakban a külföldi gazdasági fejlődés mutatóinak elkészítése a számítástechnika segítségével történik.

A faktográfiai információk és a műszaki-gazdasági mutatók szolgálnak majd az elemző-szintetizáló tanulmányok fő forrásaként. 1979 óta az információs intézmények máris csaknem 200 ilyen tanulmányt készítettek, csupán a kiválasztott prognosztikai tárgyköröket számítva. Ezek magas színvonalát egyfelől az értékes információk, másfelől a készítésükbe bevont szakemberek rátermettsége garantálja.

A speciális információs rendszerek terén néhány országos jellegű géppel olvasható nyilvántartás létrehozására került sor (szabadalmak, útjelentések, fordítások, kutatási jelentések stb.). A kutatási jelentések nyilvántartása kapcsolódik az NTMIR TK NSIR-éhez, amelyben 200 ezer KGST-tagországban készült kutatási jelentés és doktori disszertáció adatait tárolják (az évi gyarapodás 40 ezer tétel).

Ami a jövőt illeti, a Szövetségi Műszaki és Beruházásfejlesztési Minisztérium (Federální ministerstvo pro technický a investiční rozvoj, FMTIR) mint az információs rendszer irányításának központi szerve, az alábbi két kiemelt komplex feladatkör teljesítését vette tervbe:

faktográfiai adatok rendszerének kiépítése a vezetés számára;

az információs munkák automatizálása.

E két fő feladat az információs intézményekben több járulékos feladat napirendre tűzését vonja maga után. Az illetékes intézményeknek ezek megoldásában is szorosan együtt kell működniük. Nevezetesen arról van szó, hogy a vezetés számára szükséges faktográfiai adatok, lévén összesítettek, eleve feltételezik az elsődleges adatok gyűjtésének, feldolgozásának, hozzáférhetővé tételének megoldását is.

Az automatizálás terén a továbblépés fontos alappillére az a szerződés, amelyet az FMTIR a Szovjetunió Tudományos és Műszaki Állami Bizottságával kötött. Ennek célja: olyan nemzeti automatizált központok létrehozása, illetve rendszerbe szervezése, amelyek alkalmasak a külföldi adatbázisok online üzemmódban történő elérésére (pl. Bécs-Prága-Moszkva vonal). A nemzetek közötti információátviteli csatornák kiépítését követően, a 7. ötéves tervben fokozatosan megvalósul a belföldi terminálhálózat is. E tekintetben mind a kidolgozás, mind a végrehajtás feladata az UVTEI-re vár.

MRÁZEK, A.: Dosažení stav perspektivy soustavy vědeckých, technických a ekonomických informací = Československá Informatika, 24. köt. 1. sz. 1981. p. 1-4./

(Szerencsés János)

A csehszlovák tudományos-műszaki információs rendszer kapcsolódása külföldi adatbáziskezelő rendszerekhez a Moszkva-Prága-Laxenburg vonalon

A tudományos-műszaki fejlődés és annak irányításának információellátását Csehszlovákiában sem lehet csupán a házilag előállított vagy kiválasztás alapján megvásárolt külföldi adatbázisokra alapozni. A világ fejlődése ezen a területen egyértelműen a nemzetek közötti adatbázis-rendszerek kiépítése felé tendál. Ezek nagy kapacitású számítógépek hálózatára épülve, interaktív távhozzáférési üzemmódban működnek.

E világfolyamattal összhangban az 1980-as évek első fele a csehszlovák tudományos-műszaki információs rendszerben is az olyan automatizált műszaki és technológiai megoldások kimunkálásával telik majd el, amelyek lehetővé teszik a hazai és a külföldi bibliográfiai és faktográfiai adatbázisok interaktív elérését. Az első ilyen interaktív rendszer létrehozása 1979 végén kezdődött az UVTEI (Ústředí vědeckých technických a ekonomických informací – Tudományos Műszaki és Gazdasági Tájékoztatási Központ) Központi Műszaki Bázisának irányításával. 1980 folyamán elkészült a